

УДК 811.81'42:070

П'ЄЦУХ О.І.

(Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького)

ДИНАМІКА МЕТАФОРИЧНОЇ МОДЕЛІ «ПОЛІТИКА ЯК ТЕАТР» В АНГЛОМОВНОМУ ЕЛЕКТРОННОМУ ДИСКУРСІ «ВИБОРИ 2010 – 2012 РР. В УКРАЇНІ»

Статтю присвячено дослідженню метафоричної динаміки в англomовному електронному політичному дискурсі «Вибори 2010 – 2012 рр. в Україні» на прикладі змін метафоричної репрезентації політики як театру. Зокрема, розглянуто два типи динаміки метафори: розширення видового спектру донорського домену та розростання метафори в межах одного донорського домену. З'ясовано чинники, які впливають на зміни метафоричних моделей в англomовних електронних ЗМІ.

Ключові слова: електронний політичний дискурс, динаміка метафори, донорський домен, реципієнтний домен, терм.

П'єцух О.И. Динамика метафорической модели «ПОЛИТИКА как ТЕАТР» в англоязычном электронном дискурсе «Выборы 2010 – 2012 гг. в Украине». Статья посвящена исследованию метафорической динамики в англоязычном электронном политическом дискурсе «Выборы 2010 – 2012 гг. в Украине» на примере измененной метафорической репрезентации политики как театра. В частности, рассмотрено два типа динамики метафоры: расширение видового спектра донорского домена и разрастание метафоры в пределах одного донорского домена. Проанализировано факторы, которые влияют на изменения метафорических моделей в англоязычных электронных СМИ.

Ключевые слова: электронный политический дискурс, динамика метафоры, донорский домен, реципиентный домен, терм.

Pjetsukh O.I. Dynamics of the metaphoric model “POLITICS as THEATRE” in the English electronic discourse “Elections 2010 – 2012 in Ukraine”. This article concentrates on the metaphoric dynamics in the English electronic political discourse “Elections 2010 – 2012 in Ukraine” via analysis of the metaphoric representation of politics as theatre. It deals with broadening of aspectual specter of donor domain and expanding of the metaphor within one domain. The article also determines factors influencing the changes of metaphoric models in the English electronic mass-media.

Key words: electronic political discourse, dynamics of metaphor, source domain, target domain, term.

Лінгвістичні дослідження останніх років сфокусовані на різноманітних комунікативних практиках, які розглядають під кутом зору когнітивно-дискурсивної парадигми. При цьому особливої актуальності в останні роки набувають дослідження метафори в політичному дискурсі. Різноманітні метафоричні моделі, відображаючи сприйняття політичної реальності певного народу, демонструють тенденцію до змін під впливом соціально-політичних подій та явищ на різних етапах розвитку суспільства. Так, під час висвітлення передвиборчих подій в Україні 2010 та 2012 рр. в англomовних електронних ЗМІ використано багато різноманітних метафоричних репрезентацій, які зазнають змін під впливом екстралінгвальних чинників. Однією з них є метафора політики як театру, яка широко представлена в англomовному електронному політичному дискурсі «Вибори 2010 – 2012 в Україні».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу різноманітних аспектів метафори присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, як-от: Н.Д. Арутюнова, Р. Дірвін, О.С. Кубрякова, Дж. Радден, Б. Рудзка-Остін, М.Тернер та ін. Зокрема, дослідження особливостей функціонування метафори в сфері політичної комунікації представлені в роботах А. М. Баранова, М. Джонсона, В. Кеннеді, В. Клемперера, І. М. Кобозевої, Дж. Лакоффа, Г. Г. Почепцова, Й. Цинкена та ін. Проте здатність метафори змінюватися розглянуто лише в поодиноких роботах зарубіжних дослідників: А. Мусолффа, Т. Андерссона та Р. Маслена. Розроблення концепції динаміки метафори в мові української поезії здійснено в дослідженні Л. В. Кравець. Але типи динаміки метафори в сучасному англomовному електронному політичному дискурсі, присвяченому висвітленню виборчих процесів в Україні 2010 та 2012 років в аспекті когнітивного моделювання ще не були предметом дослідження лінгвістів.

Метою статті є аналіз особливостей розширення видового спектру донорського домену ТЕАТР та розростання метафори в межах донорського домену ТЕАТР в англomовному електронному дискурсі «Вибори 2010 – 2012 в Україні». До завдань статті належать: з'ясувати специфіку розширення видового спектру донорського домену ТЕАТР і дослідити

розростання метафори в межах донорського домену ТЕАТР на основі мовного матеріалу, представленого в англomовних електронних ЗМІ, та характеристика чинників цього процесу.

Об'єктом дослідження є метафоризовані лексеми в англomовному електронному дискурсі «Вибори 2010 – 2012 рр. в Україні», а **предмет** дослідження становить динаміка метафори в цьому типі дискурсу.

Виклад матеріалу дослідження. Електронний дискурс як різновид політичного функціонує в електронному мас-медійному просторі у вигляді розгалуженої системи медіатекстів про політику, об'єднаних спільністю соціального завдання [Алещанова 2000; Добросклонская 2005, с. 7]. Такий дискурс створюється за моделлю гіпертексту, який є механізмом зв'язування уривків текстової інформації та переходу між ними [Conklin 1987] та утілює новий та специфічний спосіб репрезентації когнітивних процесів, пов'язаних з освоєнням дійсності [Сергиенко 2009, с. 3; Landow]. Електронний політичний дискурс є репрезентованою в електронному вигляді сукупністю текстів, організованою гіпертекстовим способом і орієнтованою у сферу політики з метою конструювання політичної реальності. Такий дискурс як один з жанрів політичного дискурсу, має типові ознаки, серед яких вирізняється метафоричність, зумовлена використанням у ньому різних метафоричних моделей на позначення подій та явищ політичного життя. Із цієї рисою пов'язана ще одна ознака політичного дискурсу – театральність, оскільки найбільш розповсюдженою метафорою, яка слугує для інтерпретації політики, є метафора театру [Шейгал 2000, 68]. Політичну реальність можна описати та пояснити категоріями театру: політичне життя розгортається на сцені, включає проведення дії з використанням різних комунікативних засобів за чіткими правилами та сценаріями та здійснюється акторами / агентами політики, які переслідують певні цілі [Burke 1966; Combs 1981].

В англomовних електронних статтях 2010 та 2012 років, які репрезентують події президентських та парламентських виборів в Україні, застосована ця базова метафорична модель політики – ТЕАТР. Така модель, як стверджує О.С. Іссерс, зазвичай покликана актуалізувати значення несправжнього життя, гри, що проводиться для глядачів, нещирості персонажів політичного спектаклю [Іссерс 1997, 81]. У нашому дослідженні така метафорична модель проявляє динамічність під впливом змін суспільно-політичного життя України. Взагалі, динаміка метафори в політичному дискурсі – це зміна метафоричного простору тексту, що виявляється в появі нових донорських доменів, розширенні видового спектру домену, звуженні або згасанні наявних донорських доменів, а також розростанні метафори в межах одного домену під впливом екстралінгвальних чинників, зумовлених специфікою політичної сфери спілкування.

Досліджувана метафорична модель ПОЛІТИКА ЯК ТЕАТР в англomовних електронних ЗМІ зазнає двох типів змін: розширення видового спектру донорського домену та розростання метафори в межах одного донорського домену.

Розширення видового спектру донорського домену полягає у використанні нового видового донорського домену в межах більш широкого родового домену.

Зокрема, розширення видового спектру домену ПОЛІТИКА як ТЕАТР, що охоплює події президентських виборів 2010 року, відбувається завдяки залученню до нього одного з різновидів театру – лялькового театру, в якому політики виступають у ролі ляльок, якими керують лідери інших країн. Мовний знак *puppet* відповідає об'єкту-пацієнсу як мисленнєвий аналог звичайно істоти, на яку спрямовано інформативну, денотативну й емотивну дію [Селіванова 2010, 539], у пропозиційній структурі домену ПОЛІТИКА: *It was a very public humiliation that saw him demonised as a bumbling Kremlin puppet* (7.02.2010, the Daily Telegraph). Для керування такими ляльками застосовують нитки. Лексема *strings* у донорському домені ТЕАТР відповідає інструменту, як допоміжному знаряддю, завдяки якому рухають ляльками, а в домені ПОЛІТИКА трансформується в медіатив, що репрезентує непряме знаряддя дії, за допомогою якого керують ляльками-політиками: *In the process we have allowed Russia to pull the strings more skillfully* (8.02.2010, the Daily Telegraph).

У період висвітлення парламентської кампанії 2012 року в англійськомовних електронних ЗМІ використано новий видовий домен – **ДРАМАТИЧНИЙ ТЕАТР**. Іменник *drama* корелює з локативом проведення політичної діяльності: *Some new politicians entered Ukrainian political **drama theater*** (20.08.2012, the Epoch Times); *The **drama** of the next five weeks would have had everybody playing the opposite role* (23.09.2012, the Irish Times).

Отже, поповнення видового спектру реципієнтного домену ПОЛІТИКА відбувається під впливом політичної ситуації, зокрема, наголошенням на зовнішньополітичному впливові, здійснюваному на українських політиків та подіях передвиборчої боротьби.

Розростання метафори в межах одного домену відбувається за рахунок розширення метафоричних позначень спектру семантичних ролей у реципієнтному домені ПОЛІТИКА.

Метафорична репрезентація політики як театру відбувається при запозиченні знаків із донорського домену, що корелюють з певними термами у структурі пропозиції реципієнтного домену ПОЛІТИКА, як от: суб'єкт як мисленнєвий аналог носія предикативних процесів, станів, відношень у певній події, ситуації [Селіванова 2010, 706], об'єкт як мисленнєвий аналог істоти чи неістоти, на які спрямовано дію або каузативний вплив, у структурі пропозиції або предикатно-аргументній структурі [Селіванова 2000, 137], рівень якості, що втілює кваліфікативні характеристики, локатив як мисленнєвий аналог місцезнаходження, вектора пересування, шляху руху у структурі пропозиції або предикатно-аргументній структурі [Селіванова 2010, 372].

Актори як суб'єкти пропозиції у донорському домені ТЕАТР відповідають ролям головних політичних лідерів й основних партій – учасників передвиборчої гонки і постають як суб'єкти пропозиції реципієнтного домену ПОЛІТИКА та як актори на політичній сцені країни, які грають відведені їм ролі: *Political **actors** are playing on the political stage* (15.01.2010, the Christian Science Monitor); *The country's familiar political **actors** have reappeared* (28.12.2010, the New York Times); *The country has powerful **actors*** (28.09.2012, CNN). Окрім політиків-акторів на українській внутрішньополітичній сцені, у якості акторів розглядаються й лідери інших країн: *This after gas cutoffs by Gazprom in 2006, 2008, and 2009 that saw Ukraine's geopolitical woes passed on to freezing consumers in central Europe. But fault does not lie only with external **actors**. Yushchenko's principled, yet uncompromising approach to governance inspired historic protests in Kyiv's Independence Square, but found him few friends in Ukraine's tumultuous political arena* (24.09.2012, the Independent).

Іменник *a role* відповідає терму об'єкта у структурі пропозиції домену ПОЛІТИКА. Політики – актори грають свої головні та другорядні ролі в українському політикумі: *He has a **public role*** (20.01.2010, the Guardian); *In contrast, Shevchenko plays only a **minor role** in the activities of the "Ukraine – Forward!" party despite his prominent place on the party ticket* (9.08.2012, the Financial Times).

Прикметник *operatic* слугує для представлення рівня якості в пропозиційній структурі домену ПОЛІТИКА. Українська політика прирівнюється до опери, в якій відбуваються різні драматичні події: *Ukraine's politics may be **operatic**. The next scene is likely to be a muddle* (11.02.2010, the Economist); *Ukraine's politics is **operatic**, but do not expect a great redemption or a terrible retribution* (19.08.2012, the Times).

Іменник *a stage* корелює з локативом, що позначає місце проведення театральних та політичних постановок, у пропозиційній структурі донорського та реципієнтного доменів: *They are playing on the political **stage*** (15.01.2010, the Christian Science Monitor); *Brussels is hoping for a more predictable political **stage** in Ukraine* (25.01.2010, the EU Observer); *Ukraine's political **stage** remains highly fractious ahead of the presidential elections scheduled for January 2010. The severe economic contraction, Ukraine's tense relationship with Gazprom (and Moscow) over gas payments and its pro-Western policy* (5.01.2010, the Independent); *The **Batkivshchyna** is on the other side of the **stage*** (the EU Observer); *Oleh Tyahnybok burst onto the **stage** on Sunday* (29.10.2012, the Yahoo News).

У період парламентських виборів 2012 року в англomовних електронних ЗМІ використано раніше не задіяні мовні знаки, що є відповідниками нових видів термів у структурі пропозиції домену ПОЛІТИКА, таких як предикат, об'єкт та локатив.

Дієслово *to stage* та іменник *a performance* репрезентують **предикат дії** в структурі пропозиції домену ПОЛІТИКА. Політики ставлять політичну п'єсу, тобто проводять парламентські вибори, на політичній сцені: *The opposition could stage a comeback in parliamentary elections* (23.07.2012, the Epoch Times); *The new Ukrainian rulers staged a trial* (8.07.2012, the Guardian); *The electoral performance takes place on October, 28th* (27.10.2012, the Voice of America); *But looking ahead, many say the electoral performance of "Dr. Ironfist" on Sunday will give a clear indication of his viability in Ukraine's presidential election campaign, two years from now* (27.10.2012, the Voice of America); *The party's strong performance also seemed to emphasize the growing disillusionment among many Ukrainian voters for the country's familiar political actors, including Mr. Yanukovich and Ms. Tymoshenko, who was barred from the ballot* (28.10.2012, the New York Times).

Іменник *a scenario* є відповідником **об'єкта** у структурі пропозиції. Актори політичного театру впроваджують певний політичний сценарій як у передвиборчій постановці, так і в майбутній внутрішньо- та зовнішньополітичній діяльності, який асоціюється зі сценарієм п'єси: *He is playing out possible scenarios* (20.08.2012, the Guardian); *It is difficult to implement those two scenarios at the same time* (20.09.2012, the Bloomberg Businessweek); *Last week, a similar scenario played out in Ukraine* (3.11.2012, the Voice of America); *These scenarios are inherently difficult to estimate, because of their rarity* (15.10.2012, the Epoch Times); *But there are a lot of scenarios playing out across the country in the battle for control of the parliament* (10.09.2012, the Washington Post). При характеристиці впроваджених сценаріїв задіяно модус – обраний сценарій міжнародних відносин отримує позитивну оцінку – *optimistic: Ukraine maintaining a balancing act between Russia and the EU may be the most optimistic scenario* (5.09.2012, the EU Observer).

Іменник *a backdrop*, що в театральній термінології позначає частину декорації, що є *"a painted cloth hung at the back of a theatre stage as part of the scenery"* [Oxford Dictionaries], при переході до реципієнтного домену ПОЛІТИКА отримує нове метафоричне значення *"setting or conditions within which something happens"* [Merriam Webster Dictionary] і використовується в фразеологізмі *against the backdrop* у значенні **"in the context of"** [Merriam Webster Dictionary]. **Цей фразеологізм слугує для представлення локативу в пропозиційній структурі домену ПОЛІТИКА:** *International rights organization Reporters Without Borders (RWB) has reported a dramatic decrease in press freedom in Ukraine. Against this backdrop, the question arises whether the World Newspaper Congress should even be hosted in a country like Ukraine* (31.08.2012, the Financial Times); *Moreover, BYT supporters are expected to see fairly good results in the upcoming government elections. Against this backdrop, Yanukovich is trying to demonstrate self-confidence and, before the final counting of the ballots, he congratulated the people on his victory* (15.09.2012, the Irish Times).

Іменник *a ticket*, що в прямому значенні позначає *"a paper slip or card indicating that its holder has paid for or is entitled to a specified service, right, or consideration"* [Cambridge Dictionaries], і є відповідником медіатива в структурі пропозиції донорського домену ТЕАТР, отримує метафоричне значення *"list of candidates proposed or endorsed by a political party; a slate"* [Cambridge Dictionaries] та трансформується в **ЛОКАТИВ** у реципієнтному домені ПОЛІТИКА. Політики включені до списку партії перед парламентськими виборами: *She's booked in second place on the party ticket* (9.08.2012, the Financial Times), а також використовується в значенні *"a certain political course or programme"* та корелює з термом **об'єкта** в пропозиційній структурі домену ПОЛІТИКА. Політики підтримують певний курс внутрішньополітичних реформ: *The opposition is holding back with pro-European slogans for strategic reasons. It's not worth it for them to campaign on a pro-European ticket* (2.08.2012, the Financial Times).

Активізація нових термів зумовлена активними діями політичних партій для підвищення своєї популярності, впровадженням партіями різноманітних політичних сценаріїв для привертання виборців, проведенням передвиборчої агітації на тлі певної політичної ситуації, яка привертає увагу іноземців, та важливістю для парламентських виборів місця кандидатів у партійних списках.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження метафоричної моделі ПОЛІТИКА як ТЕАТР в англomовному електронному політичному дискурсі «Вибори 2010-2012 рр. в Україні» виявило її динамічний характер. Така метафорична динаміка зумовлена різними екстралінгвальними чинниками, пов'язаними з політичним та соціальним життям країни, зокрема, особливостями проведення передвиборчої кампанії. Появою нових політичних лідерів та партій, а також зовнішньополітичними відносинами країни. Перспективу подальших досліджень убачаємо в детальному описі модифікацій інших метафоричних моделей, аналізі їхнього когнітивного підґрунтя та систематизації їхніх екстралінгвальних чинників.

Література

Алещанова И. В. Газетный текст как разновидность массово-информационного дискурса / И.В. Алещанова // Языковая личность : проблемы институционального и персонального дискурса. – Волгоград : Перемена, 2000. – С. 131 – 139. Добросклонская Т. Г. Вопросы изучения медиатекстов (опыт исследования современной английской медиаречи) / Т. Г. Добросклонская. – Изд. 2-е, стереотип. – М. : Едиториал УРСС, 2005. – 288 с. Иссерс О. С. Посмотрите на кого он похож! (к вопросу о речевых тактиках дискредитации) / О. С. Иссерс // Вестник Омского университета. – 1997. – Вып. 3. – С. 81 – 84. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология / Е.А. Селиванова. – К. : Фитосоциоцентр, 2000. – 248 с. Селиванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2010. – 844 с. Сергиенко П. И. Лингвокогнитивные особенности электронного гипертекста (на материале английского языка) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04 / П. И. Сергиенко. – МГУ им. М.В. Ломоносова. – М., 2009. – 22 с. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса / Е. И. Шейгал. – М. – Волгоград : Перемена, 2000. – 367 с. Burke, K. Language as Symbolic Action / K. Burke. – Berkeley, CA : Univ. of California Press, 1966. – 514 p. Conklin, J. Hypertext : An Introduction and Survey / J. Conklin // Computer. – Los Alamitos, CA : IEEE Computer Society Press. – 1987. – Vol. 20. – № 9. – P. 17 – 41. Combs, J. E. Process Approach / J. E. Combs // Handbook of Political Communication. – London : Sage Publications, 1981. – P. 39 – 67. Landow, G. P. Hypertext. The Convergence of Contemporary Critical Theory and Technology. Computer publication / G. P. Landow [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dynaweb.stg.brown.edu/projects/hypertext>

Словники та довідкова література

Cambridge Dictionaries Online [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/ebb-and-flow>. Merriam Webster Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.merriam-webster.com/>. Oxford Dictionaries [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oxforddictionaries.com/>